

References

1. Andreeva O. (2004) Analysis of motivational theories in the sphere of physical health and recreation / O.V. Andreeva // Theory and methods of physical education and sports. – 2004. – No. 2. – P. 81–84.
2. Andrushchenko V.P. (2010) Modernization of education in accordance with the challenges of the XXI century / V.P. Andrushchenko, V.I. Bondar // Scientific Bulletin of the Mykolaiv State University named after V.O. Sukhomlynskyi. Series: Pedagogical sciences. – 2010. – Issue 128. – P. 12–20.
3. A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / comp. and head ed. V.T. Busel – K.; Irpin: VTF, "Perun", 2009. – 1736 p.
4. Golubova G.V. Pedagogical conditions for the development of students' giftedness [Electronic resource] / Hanna Vasylyivna Golubova. — Access mode: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm
5. Manko V. M. (2000) Didactic conditions for the formation of students' professional and cognitive interest in a special discipline / V.V. M. Manko // Socialization of personality: coll. of science Ave. of the National Pedagogical University named after M. Dragomanova. - K.: Logos, 2000. - Vol. 2. – pp. 153–161, 153–161.
6. Myroshnichenko V.O. (2022). Formation of students' motivation for physical education in the educational process of agrarian institutions of higher education. Dissertation of the National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine Professional Education, 2022. P. 87.
7. Organization of independent work of students in conditions of intensification of learning: teaching. manual / [A.M. Aleksyuk, A.A. Ayurzanain, P.I. Podkasyty, V.A. Kozakov and others]. - K.: ISDO, 1993. - 336 p.
8. Preparation of the future teacher for the introduction of pedagogical technologies / [Pehota O.V. M., Budak V. D., Stareva A. M. and others]; under the editorship I.A. Zyazyuna, O.M. Infantry. - K.: A.S.K., 2003. - 240 p.
9. On the defense of Ukraine: Law of Ukraine No. 1932-XII of December 6, 1991 // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1992. No. 9. Art. 106.
10. Professional education: dictionary: education. manual / comp. S. Honcharenko, and others; under the editorship N. Nychkalo. - K.: Vyshcha Shk., 2000. - 380 p.
11. Psychological dictionary / by ped. V.I. Voytka - K.: Higher School, 1982. - p. 215;
12. Stasiuk V.D. (2003). Pedagogical conditions of professional training of future economists in the "school - higher education institution" complex: 13.00.04 - theory and methodology of professional education: Diss... candidate. ped. of science – Odesa, 2003;
13. Physical education of students of agricultural higher educational institutions: monograph / H.P. Hryban - Zhytomyr: Ruta Publishing House, 2012. - 514 p.

DOI 10.31392/UDU-nc.series15.2023.11(171).27
УДК 378.015.31: 796.011.3

Мосійчук Л.В.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

ПРОБЛЕМАТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Мета роботи – визначити та узагальнити шляхи реалізації принципів особистісно-діяльнісного підходу до фізичного виховання у вищих навчальних закладах в сучасних умовах розбудови системи вищої освіти в Україні. Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури та джерел інформаційної мережі інтернет із досліджуваної проблеми. Визначено, що необхідно умовою оптимізації фізичного виховання студентів є належна організація особистісно-діяльнісного підходу до фізичного вдосконалення. В його основі повинна лежати ідея педагогіки співробітництва, реалізація якої враховує принципи демократизації та гуманізації, оптимізації та інтенсифікації навчально-тренувального процесу. Відповідно до цих принципів необхідно переорієнтувати навчально-тренувальний процес із репродуктивного на творчий з формуванням у студентів усвідомленої потреби у фізичному вдосконаленні. З цією метою навчальний процес повинен бути в першу чергу насичений відомостями з області особистої і соціальної гігієни, фізіології, психології, теорії і методики фізичного виховання, які формують науково обґрунтовані погляди на соціально-біологічну сутність, на роль і можливості фізичної культури в розвитку людини. У цьому сенсі заняття з фізичного виховання повинні поступово перетворитися на уроки пізнання себе, свого організму, своїх моральних і вольових якостей, духовних та фізичних можливостей.

Ключові слова: особистісно-діяльнісний підхід, педагогіка співробітництва, демократизація та гуманізація, мотив, особиста фізична культура.

Mosiychuk L.V. Problems of implementing the principles of personal-activity approach to students' physical education. The purpose of the work is to define and generalize principles of implementation of personal-activity approach to physical education in higher educational institutions in order to avoid mistakes and shortcomings in modern conditions of development of the system of higher education of Ukraine. Research methods: theoretical analysis and generalization of data of scientific and methodical literature and sources of the Internet information network on the researched problem. It is determined that a necessary

condition for optimizing the physical education of students is the organization of a personal-activity approach to physical improvement. It should be based on the idea of pedagogy of cooperation, the implementation of which takes into account the principles of democratization and humanization, optimization and intensification of the training process. In accordance with these principles, it is necessary to reorient the training process from reproductive to creative with the formation of students' conscious need for physical improvement. To this end, the educational process should be primarily saturated with information from personal and social hygiene, physiology, psychology, theory and methods of physical education, forming scientifically sound views on the socio-biological essence, the role and opportunities of physical culture in human development. In this sense, physical education classes should gradually turn into lessons in knowing yourself, your body, your moral and volitional qualities, spiritual and physical capabilities.

Key words: personal-activity approach, pedagogy of cooperation, democratization and humanization, motive, personal physical culture.

Постановка проблеми. Успішна реалізація мети і завдань фізичного виховання потребує перебудови педагогічного процесу із репродуктивного на продуктивний [9, 10]. Це можливо лише за умови реалізації особистісно-діяльнісного підходу до фізичного виховання, суть якого полягає в орієнтації навчально-тренувального процесу на особисту творчу діяльність кожного суб'єкта навчання. Аналіз цієї проблеми показав, що особистісно-діяльнісний підхід до організації занять не знайшов свого належного використання. Тому постала потреба у перегляді сформованих поглядів на фізичне виховання студентів.

Аналіз літературних джерел. Як показав аналіз даних науково-методичної літератури [4, 5, 6, 7, 8], в основі модернізації національної системи фізичного виховання студентської молоді повинна лежати нова концепція, яку визначають як особистісно-діяльнісний підхід до фізичного виховання. Його суть полягає в тому, що він орієнтує студента не лише на засвоєння готових знань і умінь, а й на оволодіння ним різних способів фізкультурно-оздоровчої діяльності, на розвиток власних пізнавальних сил і творчого потенціалу. Це відхід від вербальних методів і форм передачі готової інформації, від пасивності учнів на заняттях та перехід до активного засвоєння знань, умінь і навичок, що реалізуються в різноманітних видах фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності.

Відповідно до соціально-економічних особливостей сучасного суспільства, його подальшим розвитком мета фізичного виховання у вищій школі полягає в тому, щоб сприяти формуванню всебічно розвиненої особистості. Основний засіб досягнення цієї мети – оволодіння студентами основами особистої фізичної культури, під якою розуміється органічна єдність теоретичних та методичних знань, оптимальний рівень здоров'я та фізичного розвитку, різнобічний розвиток рухових якостей, уміння здійснювати власне рухову, фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність. При цьому поряд із вирішенням традиційних завдань фізичного виховання необхідна цілеспрямована робота по формуванню ціннісних орієнтацій на фізичний та духовний розвиток, здоровий спосіб життя, формування потреби і мотивів до регулярних занять фізичними вправами і спортом, формування гуманізму, радості і досвіду спілкування, розвиток вольових і моральних якостей [1, 2, 3, 9].

Мета статті. Визначити та узагальнити сучасні принципи реалізації особистісно-діяльнісного підходу до фізичного виховання у вищих навчальних закладах задля уникнення прорахунків та недоліків у сучасних умовах розбудови системи вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно при аналізі навчального процесу категорія "підхід" розглядається з позиції того, хто навчає, тобто викладача. В цьому контексті особистісно-діяльнісний підхід до навчання, що сформувався до середини 90-х років, розглядався переважно як суб'єктно-орієнтована організація й управління викладачем навчальною діяльністю її суб'єкта — студента при вирішенні ним спеціально підібраних педагогом навчальних завдань різної складності, спрямованих на його розвиток як особистості. Водночас стало очевидним, що особистісно-діяльнісний підхід може розглядатись і з позиції студента, бо специфіка навчальної діяльності полягає в спрямуванні на розвиток і саморозвиток суб'єкта цієї діяльності [6, 9].

Особистісний компонент даного підходу передбачає, що в центрі навчання знаходиться студент як особистість (його мотиви, цілі, неповторна психіка). Виходячи з його інтересів, рівня знань і умінь, викладач визначає завдання занять та формує і корегує весь освітній процес. Відповідно мета кожного заняття при реалізації особистісно-діяльнісного підходу формується з позиції кожного конкретного студента і всієї групи. Іншими словами студент наприкінці заняття повинен відповісти собі: чого він сьогодні навчився, чого не знав або не міг зробити ще вчора. Така постановка питання стосовно до навчання означає, що всі методичні рішення (підбір навчального матеріалу, використання прийомів, способів, методів) проходить крізь призму особистості студента, його потреб, мотивів, здібностей, активності, інтелекту та інших індивідуально-психологічних та функціональних особливостей. Визначаючи діяльнісний компонент в особистісно-діяльнісному підході до фізичного виховання, треба підкреслити, що обидва його компоненти нерозривно пов'язані, оскільки особистість виступає суб'єктом діяльності [8, 9].

Реалізація особистісно-діяльнісного підходу у педагогічному процесі можлива лише на основі педагогіки співробітництва – ідеї спільної розвиваючої діяльності дітей і дорослих, в процесі якої вони пов'язані взаєморозумінням і проникненням у духовний світ один одного, спільним бажанням аналізувати результати цієї діяльності. Співробітництво — це гуманістична ідея спільної розвиваючої діяльності студентів та викладачів, яка базується на взаєморозумінні, проникненні в духовний світ один одного, колективному аналізі ходу і результатів цієї діяльності. В основі стратегії співробітництва лежить стимулювання педагогом пізнавальних інтересів підопічних. Значення цієї форми організації навчання настільки велике, що весь педагогічний процес сьогодні розглядається як "педагогіка співробітництва". Перебудовуючи фізичне виховання шляхом педагогіки співробітництва слід уникати примусу а застосовувати лише ті методи, що добровільно залучають молодь до засвоєння цінностей фізичної культури, викликають радість від занять та від досягнення позитивного результату, сприяють

саморозвитку. Педагогіка співробітництва передбачає побудову фізичного виховання на принципах демократизації та гуманізації, оптимізації та інтенсифікації навчально-тренувального процесу [1, 6].

Гарантією незворотності перебудови системи фізичного виховання є її демократизація, що виявляється в подоланні одноманітності змісту, форм і методів фізичного виховання. Це зміна суті педагогічних відносин, перехід від підпорядкування до співпраці. Педагогічний процес повинен будуватись на основі використання гнучких методів і засобів навчання та тренування з урахуванням індивідуальних фізичних та психічних особливостей студентів. У зв'язку з цим викладачу фізичного виховання слід розкрити усе розмаїття форм і методів навчально-тренувальної роботи з урахуванням національних та регіональних традицій формування звичок здорового способу життя, формування особистої фізичної культури. Гуманізація педагогічного процесу полягає в урахуванні індивідуальних особливостей особистості кожної молоді та педагога. Вона будується у відповідності з наявним рівнем досягнень студентів, їхніх інтересів та нахилів. Викладачі зобов'язані надавати підлічним різномірний за складністю матеріал навчальної програми [3, 5].

Перебудова педагогічного процесу шляхом оптимізації та інтенсифікації фізичного виховання полягає у чіткому визначенні мети та завдань навчально-тренувального процесу, посиленні мотивації занять фізичною культурою і спортом; застосуванні творчих методів і форм навчання (проблемні, дослідницькі, програмно-алгоритмічного типу, групові та індивідуальні форми занять) [2, 8].

Удосконалення фізичного виховання на основі вищевказаних принципів повинно бути спрямоване на забезпечення кожного вихованця міцним здоров'ям, високою фізичною та психічною працездатністю, позитивним самопочуттям. Досягти цього можна лише при належному рівневі особистої фізичної культури, розуміючи під цим поняттям втілені в самій людині результати використання досягнень фізичної культури суспільства [3, 4, 5, 6].

Формування особистої фізичної культури передбачає засвоєння базового та варіативно компонентів фізичного виховання. Базовий компонент включає:

1. Знання: теоретичні – з історії фізичної культури і спорту, біомеханіки фізичних вправ, фізіології та психології фізичного виховання, особистої та соціальної гігієни, загартування, про значення фізичного виховання та спорту у формуванні здорового способу життя, а також з основ спортивного тренування; методичні – із правил з техніки безпеки під час занять, методики розвитку рухових якостей, реалізації спортивного тренування, про методи самоконтролю та саморегуляції стану організму.

2. Способи рухової діяльності: циклічні і ациклічні локомоції; переміщення предметів в просторі; акробатичні та гімнастичні вправи на снарядах; металеві рухові дії з установкою на дальність і силу; метання на влучність; атакуючі і захисні дії із єдиноборств; рухливі та спортивні ігри.

3. Способи фізкультурно-оздоровчої діяльності: виконання ранкової гігієнічної гімнастики, організація дозвілля та здорового способу життя; загартування, корекція форм тіла, підвищення рухових можливостей (розвиток фізичних якостей та спритності), самоконтроль фізичного стану.

4. Способи спортивної діяльності: здійснення змагальної діяльності в одному чи декількох видах спорту; визначення спортивних досягнень; участь у спортивних заходах в якості командуючого відділенням, капітана команди, судді.

Варіативний компонент фізичної культури повинен враховувати національну та регіональну специфіку, спеціалізацію викладача, використовувати широке коло навчально-методичного матеріалу, форм, методів та способів організації навчально-тренувального процесу, а також сучасну спортивну моду, враховувати інтереси та мотиви студентів. В найзагальнішому розумінні мотив — це те, що стимулює людину до здійснення певної дії. Мотивацію можна визначити, з одного боку, як складну, багаторівневу систему збудників, що включає потреби, мотиви, інтереси, ідеали, прагнення, установки, емоції та цінності. З іншого боку, в полімотивованій діяльності завжди домінують певні мотиви [2, 6].

Одним із провідних компонентів навчальної мотивації є інтерес. У професійному спілкуванні педагогів "інтерес" часто використовують як синонім до навчальної мотивації. Необхідною умовою формування інтересу до навчальної діяльності є надання учням можливості проявляти самостійність та ініціативу. Чим активніші методи навчання, тим легше зацікавити учнів. Цікавою для них є та робота, котра вимагає постійного напруження. Легкий матеріал не викликає інтересу. Подолання труднощів навчально-тренувальної діяльності — важлива умова виникнення інтересу до неї. Проте трудність навчального матеріалу приводить до підвищення інтересу лише тоді, коли ця трудність посилює і її можна подолати. У протилежному випадку інтерес швидко падає. Важливою передумовою виникнення інтересу є також новизна навчального матеріалу [7, 9].

У світлі сказаного зміст фізичного виховання розуміється як єдність двох компонентів. Перший компонент покликаний створити у молоді цілісне уявлення про фізичну культуру як елемент загальної культури суспільства. Його реалізація передбачає засвоєння студентами необхідної інформації із таких наук як теорія та методика фізичного виховання, історія фізичної культури і спорту, гігієна, психологія, фізіологія фізичного виховання та біомеханіка фізичних вправ. Другий компонент змісту орієнтує процес фізичного виховання на творче засвоєння способів фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, формує вміння застосовувати їх при вирішенні оздоровчих, освітніх, розвиваючих і виховних завдань.

Висновки. 1. Успішна реалізація мети і завдань фізичного виховання потребує перебудови педагогічного процесу із репродуктивного на продуктивний. В основі модернізації фізичного виховання студентської молоді повинна лежати нова концепція, яку визначають як особистісно-діяльнісний підхід. 2. Особистісно-діяльнісний підхід повинен базуватись на ідеї педагогіки співробітництва. Практичне впровадження педагогіки співробітництва повинно відбуватись з орієнтацією на принципи демократизації та гуманізації, оптимізації та інтенсифікації навчально-тренувального процесу. 3. Модернізація фізичного виховання на основі вищевказаних принципів повинна бути спрямована на формування високої особистої фізичної культури студентів. 4. Фізичне виховання повинно використовувати широке коло навчально-методичного матеріалу, форм, методів та способів організації навчально-тренувального процесу. При цьому потрібно враховувати інтереси та мотиви студентів.

Перспективи подальших досліджень. Розробити технологію практичного впровадження особистісно-діяльнісного підходу у фізичне виховання студентів. Провести педагогічний експеримент.

Література

1. Андрєєва О, Кенсьцька І. Лімітуючі та стимулюючі чинники формування цінностей здорового способу життя студентів. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017;15:31–5.
2. Білецька В, Семененко В, Завальнюк В. Формування індивідуальної фізичної культури студентської молоді. Здоров'я, фізичне виховання і спорт: перспективи та кращі практики: матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. 12-13 травня, 2021 р. Київ: ун-т імені Бориса Грінченка; 2021. С. 103-105.
3. Гончар О. В. Новітні технології суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи / О. В. Гончар // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХОВНОКУ- ХДАДМ, 2012. – № 3. – С. 40-44.
4. Драчук С. П. Можливості корекції фізичного стану юнаків засобами фізичної культури в умовах навчання у вищому закладі освіти / С. П. Драчук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць. – Луцьк, 2005. – С. 53–56.
5. Лукавенко А. В., Єдинак Г. А. Диференційований підхід до покращення психофізичного стану першокурсників вищих навчальних закладів як проблема галузі фізичного виховання / А. В. Лукавенко, Г. А. Єдинак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: – Харків: ХОВНОКУ- ХДАДМ, 2012. - № 2. – С. 66-70.
6. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
7. Петрица П. М. Формування особистої фізичної культури студентів. Вісник Прикарпатського університету / П. М. Петрица // Вісник Прикарпатського нац. у-ту імені Василя Стефаника. Серія : Фізична культура : зб. наук. пр. – Івано-Франківськ, 2017. – Вип. 27-28. – С. 334-337.
8. Фурман Ю. М. Перспективні моделі фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів : монографія / Ю. М. Фурман, В. М. Мірошніченко, С. П. Драчук. – К. : НУФВСУ, Олімп. л-ра, 2013. – 184 с.
9. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання : навч. посібник / Шиян Б. М. – Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2001. – Ч. 1. 272 с.

References:

1. Andreeva, O., Kensytska, I. (2017). Limiting and stimulating factors of the formation of values of a healthy lifestyle of students. Youth scientific bulletin of Lesya Ukrainka East European National University, 15, 31–35.
2. Biletska, V., Semenenko, V., Zavalniuk, V. (2021). Formation of individual physical culture of student youth. Health, physical education and sports: perspectives and best practices: materials of the 3rd International scientific and practical online conference. May 12-13, 2021. Kyiv: Borys Grinchenko University. 103-105.
3. Honchar O.V. (2012), «The latest technologies of subject-subjective interaction of participants in the educational process of higher education», Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu, no. 3, pp. 40-44.
4. Drachuk, S.P. (2005), «Prospects of boys' physical condition correction in conditions of higher educational establishment», Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi, vol. 1, pp. 53–56.
5. Lukavenko A. V., Yedynak H. A. (2012), «Differentiated approach to improvement of the psychophysical state of freshmen of higher educational institutions as a problem of the field of physical education», Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu, no. 2, pp. 66-70.
6. Petytsa P. M. (2017), «Formation of personal physical culture of students» Visnyk Prykarpatskoho nats. u-tu imeni Vasylia Stefanyka. Seriiia : Fizychna kultura, no. no. 27-28, pp. 334–337.
7. Ortyn's'kij V.L. Pedagogika vishchoyi shkoly [High establishment education], Kiev, Centre of academic environment Publ., 2009, 472 p.
8. Furman, Y.M., and Miroshnichenko, V.M. and Drachuk, S.P. (2013), Perspektivni modeli fizkulturnoozdorovchykh tekhnologii u fizychnomu vikhovanni studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv [Promising models of health related physical culture technologies in physical education of higher educational establishments' students], Olympic Literature, Kiev, Ukraine.
9. Shyian B. M. (2001), Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia [Theory and methods of physical education], Ternopil: Navch. knyha – Bohdan, Ternopil, Ukraine.